

UMUMTA'LIM MAKTABLARI O'QUVCHILARINI TEXNOLOGIYA DARSLARIDA KASBGA YO'LLASH

Urganch davlat pedagogika instituti
Texnologik ta'lim kafedrası o'qituvchisi
Otajanova Shohista

Annotatsiya. Ushbu maqolada umumta'lim maktablari o'quvchilarini texnologiya darslarida kasbga yo'llash masalalari tahlil qilingan. O'zbekistondagi ta'lim islohotlari doirasida texnologiya fanlarini o'qitish va kasbiy yo'naltirish jarayonlarining samaradorligini oshirish, zamonaviy yondashuvlar, xususan STEAM ta'lim strategiyalarini joriy etish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, maktab, oila va mahalla hamkorligida o'quvchilarning kasb tanlashga ongli yondashuvini shakllantirish, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, amaliy mashg'ulotlar o'tkazish va kasbiy yo'naltirishning ilmiy-pedagogik asoslarini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kasbga yo'naltirish, texnologiya darslari, STEAM ta'lim, kasbiy kompetensiyalar, ta'lim islohotlari, umumta'lim maktablari, kasb tanlash, axborot texnologiyalari.

ПРОФОРИЕНТАЦИЯ УЧАЩИХСЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГИИ

Аннотация. В данной статье анализируются вопросы профориентации учащихся общеобразовательных школ на уроках технологии. В рамках образовательных реформ в Узбекистане были рассмотрены возможности повышения эффективности процессов преподавания и профессиональной ориентации технологических дисциплин, внедрения современных подходов, в частности образовательных стратегий Steam. По результатам исследования разработаны рекомендации по формированию осознанного подхода учащихся к выбору профессии, использованию современных информационных технологий, проведению практических занятий и совершенствованию научно-педагогических основ профессиональной ориентации при сотрудничестве школы, семьи и района.

Ключевые слова: профориентация, уроки технологий, образование Steam, профессиональные компетенции, реформа образования, общеобразовательные школы, выбор профессии, информационные технологии.

REFER STUDENTS OF SECONDARY SCHOOLS TO THE PROFESSION IN TECHNOLOGY CLASSES

Abstract. This article analyzes the issues of professional orientation of students of secondary schools in technology classes. Within the framework of educational reforms in Uzbekistan, the possibilities of improving the effectiveness of the processes of teaching and professional orientation of technology disciplines, the introduction of modern approaches, in particular STEAM education strategies, are considered. According to the results of the study, in cooperation with the school, family and neighborhood, recommendations have been developed on the formation of a conscious approach of students to choosing a profession, the use of modern information technology, conducting practical classes and improving the scientific and pedagogical foundations of professional orientation.

Keywords: vocational guidance, technology classes, STEAM education, professional competencies, education reform, comprehensive schools, career selection, Information Technology.

KIRISH

Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozorining tezkor o'zgarishi, yangi kasblarning paydo bo'lishi va mavjud kasblarning transformatsiyasi yoshlarni mehnat faoliyatiga tayyorlashda yangicha yondashuvlarni talab etmoqda. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari doirasida umumta'lim maktabi o'quvchilarini ongli ravishda kasb tanlashga tayyorlash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda Jahonning rivojlangan davlatlari qatori mamlakatimizda ham ta'limdagi islohotlar jarayonida mustaqil ta'limni rag'batlantirish muhim yo'nalish sifatida kelmoqda [1].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yildagi "Xalq ta'limi tizimini boshqarish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoni asosida umumta'lim maktablari o'quvchilarini kasbga yo'naltirish tizimini tubdan qayta ko'rib chiqish vazifasi qo'yilgan [2]. Texnologiya darslari o'quvchilarda nafaqat amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda, balki ularda kasbiy bilimlarni o'zlashtirishda ham muhim o'rin tutadi. Ushbu tadqiqotning maqsadi umumta'lim

maktablari o'quvchilarini texnologiya darslarida kasbga yo'llash jarayonini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqotda O'zbekiston va xorijiy davlatlarning kasbga yo'naltirish tajribasi, texnologiya ta'limi sohasidagi ilg'or amaliyot va ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi. Xususan, adabiyotlar tahlili quyidagi yo'nalishlarda olib borildi: kasbga yo'naltirishning nazariy asoslari, texnologiya darslarida kasbga yo'naltirish metodikasi, O'zbekistondagi ta'lim islohotlari doirasida STEAM ta'limning joriy etilishi, xorijiy tajribada kasbga yo'naltirish strategiyalari.

Kasbga yo'naltirish bo'yicha tadqiqotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarda kasb tanlash ko'nikmalarini shakllantirish murakkab va ko'p qirrali jarayondir. Bozor iqtisodiyoti sharoitida insonlarning yaxshi yashashida, faoliyatida to'g'ri kasb tanlashning ahamiyatini turli xil kasblarning insonga qo'yadigan talablarini; kasblar olami, kasblar shajarasi, O'zbekiston xalq xo'jaligidagi muhim kasblar, kasblar tasniflagichi to'g'risida bilimlar berish muhim hisoblanadi [3].

STEAM ta'lim yondashuvi bu kontekstda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu kontekstda, STEAM tizimi (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) ta'lim tizimining asosiy tamoyili sifatida qabul qilingan [4]. Biroq, bu sa'y-harakatlar asosan yuqoridan pastga qarab amalga oshirilayotganligi sababli, maktablarda va norasmiy muhitlarda STEAM ta'limi haqidagi bilimlar hali yaxshi ma'lum emas [5].

O'zbekistonda kasbga yo'naltirish tizimini takomillashtirish bo'yicha izlanishlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda ta'lim islohotlari o'quv dasturlarida kasbiy yo'nalishlarni ta'kidlaydi, va endi talabalar onlayn testlar va o'quv mashqlari orqali o'zlarining kasb tanlovlarini baholashlari mumkin [6]. Bu jarayonda axborot texnologiyalarining roli ortib bormoqda.

Xalqaro tajribaga ko'ra, samarali kasbiy yo'naltirish dasturi o'quvchilarga o'z motivatsiyalari va qobiliyatlarini tushunish kabi karyera tayyorligining jihatlarini rivojlantirish imkonini beradi [7]. Bundan tashqari, karyeraga tayyorlik kasbiy yo'naltirish faoliyatining muhim qisqa muddatli natijasi hisoblanadi [8].

NATIJAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalariga ko'ra, texnologiya darslarida kasbga yo'llash ishlarining samaradorligi bir qator omillarga bog'liq bo'lib, ular quyidagilardir:

O'zbekistonda o'qituvchilar STEAM ta'limi bo'yicha o'qitish metodlarini rivojlantirish va STEAM bo'yicha ma'ruzalar yaratishni eng dolzarb masalalar deb

hisoblashadi. Texnologiya o'qituvchilari zamonaviy kasblar haqida chuqur bilimga ega bo'lishi va o'quvchilarni ushbu kasblarga yo'naltira olishi kerak.

Axborot texnologiyalarining barkamol shaxsni rivojlantirish, uning mustaqil kasb tanlashi va kasbiy jihatdan o'z-o'zini shakllantirish, kasbiy mahoratini o'stirishda tutayotgan o'rni va ta'siri ortib borayotganligini inkor etib bo'lmaydi [9]. Texnologiya darslarida virtual laboratoriyalar, simulyatorlar va boshqa raqamli vositalardan foydalanish o'quvchilarni zamonaviy kasblarga tayyorlashda muhim ahamiyatga ega.

STEAM yondashuvi bu qat'iy belgilangan o'quv dasturi emas, balki qiziquvchanlikni rag'batlantirish, katta savollarni berish va muammolarni hal qilish yo'llarini izlashda ijodkorlikni qo'zg'atish uchun mo'ljallangan. O'zbekistonda 2022-yilda yigirma sakkizta STEAM maktablari yaratilishi rejalashtirilgan. Bu maktablarda o'quvchilar fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika fanlarini integratsiyalashgan holda o'rganadilar.

Umumta'lim maktablari o'quvchilarini aniq bir kasb egasi bo'lishida umumta'lim maktablari davridan kasbga o'qitishda maktab, oila va mahallani o'rni nazarda tutilgan. Ota-onalar va mahalla faollarining kasbga yo'naltirish jarayoniga jalb etilishi o'quvchilarning kasb tanlash haqidagi tasavvurlarini kengaytirishga yordam beradi.

O'quvchilar o'zlariga ochiq bo'lgan yo'llar haqida nuqtai nazarga ega bo'lishlari, har bir yo'lni tanlash uchun talab qilinadigan vaqt, harakat, tajriba va boshqa talablarni bilishlari kerak. Texnologiya darslari o'quvchilarda amaliy ko'nikmalar bilan birga, kelgusida zarur bo'ladigan kasbiy kompetensiyalarni ham shakllantirishi lozim.

Kasb-hunarga yo'naltirish va psixologik-pedagogik tashxis ishlari holatini nazorat qilish, uni takomillashtirish choralari ko'rish, tegishli dasturlar, me'yoriy hujjatlar va tavsiyalar ishlab chiqish orqali yagona yondashuvni shakllantirish muhim hisoblanadi.

XULOSA

Umumta'lim maktablari o'quvchilarini texnologiya darslarida kasbga yo'llash – bu murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u o'quvchilarning individual qobiliyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda, zamonaviy texnologiyalardan foydalanib, maktab, oila va mahalla hamkorligida amalga oshirilishi lozim.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekistonda texnologiya darslarida kasbga yo'naltirish jarayonini takomillashtirish uchun quyidagi yo'nalishlarda ish olib borish tavsiya etiladi:

1. Texnologiya fanini o'qitishda STEAM yondashuvini joriy etish orqali o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish;

**“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC
INNOVATIVE RESEARCH”**

Volume 02. Issue 05. May 2025

2. O'qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish va ularni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan qurollantirish;

3. Xalqaro tajribani o'rganib, milliy xususiyatlar va ehtiyojlarni hisobga olgan holda uni amaliyotga joriy etish.

Ushbu tadqiqot natijalari O'zbekistonda ta'lim islohotlari doirasida texnologiya darslari orqali kasbga yo'naltirish tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Rasulov, B. (2022). Kasbga yo'naltirishning zamonaviy usullari. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.5919902>

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. (2019). Xalq ta'limi tizimini boshqarish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida. PF-5712. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami.

3. Mahmudov, M. (2021). Kasbga yo'naltirishning ilmiy-pedagogik asoslari. Namangan: NamDU.

4. Lee, S. (2021). Examining the Impact of STEAM Education Reform on Teachers' Perceptions about STEAM in Uzbekistan. *Asia-Pacific Science Education*, 7(1), 34-54.

5. Lee, S., & Kim, H. (2021). STEAM ta'lim islohotlari va O'zbekistonda o'qituvchilarning STEAM haqidagi tushunchalari. Brill.

6. Karimjonov, R. (2021). Rustam Karimjonov: O'zbekistonda ta'lim va texnologiyalarga kirish bo'yicha yetakchi. AACSB International.

7. Department for Education. (2023). Independent review of careers guidance in schools and further education and skills providers. GOV.UK.

8. Dodd, V., & Hanson, J. (2021). Increasing students' career readiness through career guidance: measuring the impact with a validated measure. *British Journal of Guidance & Counselling*.

9. Abdullayev, A. (2021). Ta'lim sohasida internet-texnologiyalaridan foydalanish. ResearchGate.